

FACTSHEET

Wët jai: Ye athör wël ke lëk cek yiic kân e loi wët bi koc ya piöc yetök ku cie rin bi ka kök peei looi në yeen. Ku na cak ya men ci yeen them bi wëer ci yeen waaric të Thoḡ Diḡliith abi löcök, wëer e thok e lon rilic apeï, ku ye wët kân ka cie bi löcök ka lëu bikë yök në ka ci waar yiic kuöt. Jam wek akimdu ka raan dët lui lon ka ke pial guöp ba nyic men ke wël kä kek ka ye wël ke lëk wicke të menhdu.

Täac të mïth piac dhiëth

Jaundice in newborn babies

Täac e të yenë dël guöp ku ḡän yeer ke nyin bën kek maketh. Täac ye tic bi tiḡ ke ci tuöl ke cit thiër dhiëc në bucotic ke mïth piac dhiëth ku piölkë gup. Në ḡän juëc acin këreec ye bëi ku ku ke jäl të thök nin ke dherou biöth dhiënh meth cök. Na tul täac në kaam thee ke 24 të ci meth dhiëth, ka ḡot ke töu të ci nin ke thiër ku ḡuan thök, ke yin tiḡ akimdu ka paan akim töu të rëer yin thin.

Yegö yenë cïn maketh bëi?

What causes the yellow colour?

Të guöp raan, riem yam aye looi kaam thok ebën ku riem theer aye riöök. Töḡ ka ke riem thith (red blood) ci riöök aye cööl bilirubin. Yen bilirubin në ḡän juëc e lö cuänyic bi lö dhiim (wët ye cööl conjugation men amat ye rim mat) ku jöl jäl në guöpic ke ye ciëth. Në kaam nin tueḡ biöth dhiëth cök cuäny menhdu acie luui cit men bi yen luui në kaam ḡoot. Rin ke kân e tuöl bi bilirubin kuet në riemic. Ye kân e cïn maketh të dël ku ḡän yeer ke nyin bëi.

Le këreec ye täac looi?

Is jaundice harmful?

Të mïth juëc, acin këreec ye täac looi. Bilirubin ci kuet bi lö nhial apeï töu riemic ku këcë dhiim alëu ka ril yiic të piḡ ka riäk nyith bëi. Lon paan akim, aye them bi bilirubin cie cöl ye lö nhial apeï. Në aköl kök mïth alëu bike ḡäth të akim të ci kë ci kuet lö nhial apeï. Dhöl töḡ yenë nyaai ye looi

në ḡän juëc wët kân e bi meth cöl töu të yeer mac loi thok peei ci juir (ye cööl phototherapyhypotherapy).

Täac ci töu kaam bäaric alëu eya bi bën wët **tuaany cuäny**. Rin ke kân apiath ba akim töu të rëer yin thin tiḡ të ci täac lö kaam bäaric (lö kaam wan nin ke thiër ku ḡuan). Töḡ dhöl ke ka ye tuaany cuäny nyucöth e të ye ciënh menhdu töu ke ci ḡok apeï ku cie töu ke ye nyin maketh, maḡök ka madöl. Athëm riem bi tän ci bilirubin lö nhial tiḡ (rim kedhia ku biäk ci tekic **EBËN**) yen ke dhöl bi luui lëu bi yeen nyucöth men ke ka ril yiic ke cuäny ka töu thin.

Täac ye tuaany cuäny bëi awic bi tiḡ yegö yenë bëi yeen të cïn ḡäü ago lon döc/εenyεide bi luui jök.

Ye mïth piac dhiëth yindi kek lëu bikë töu ke täac?

Which babies are more likely to have jaundice?

Mïth piac dhiëth ka lëu bikë töu ke täac ka:

- Mïth piac dhiëth kek athörbei
- Mïth piac dhiëth ci tuaany kek döc, cit tueny ke ḡän ke wanh laac
- Mïth piac dhiëth le riem ye cööl Rhesus ka mïth piac dhiëth le riem ye cööl Rh. Nyin kor ke rim ke menh piac dhiëth le kuet rim cie thöḡ ke rim ke man ka lëu bi riöök kaam cekic, bi täac bëi.

Mith piac dhiëëth ye **thuat thin** ka lëu bikë tōu eya ke tääc agut cī nīn ke thiërou ku bēt ka nīn juëc wär keek, wēt kë kuc apei. Ku dēt eya, ye lon kän e wēt “yök kuat ka bīi tuaany ye kök kek yöō” ku bī dhiil gam mēn ke cək ke thīn kek ka bīi tääc cī ceḡ.

Mith piac dhiëëth tōu ke tuaany cuäny. Ke mith kä ka lëu bikë tiḡ ke kek cīt kek piol gup nē kaam tueeḡ. Apiath bī cīn ciēnh meth tiḡ tōu yedi. Na tōu ke cī gōk, ke meth abī dhiil luōi athēm riem bī lō cī bilirubin cī dhiim lō nhial tiḡ. Na cī yekēnē lō nhial, ke meth alëu bī yāth tē akīm atēt tuaany mith ye cōol paediatric gastroenterologist (akīm tueny tueny ke mith cīt tueny ke cuäny ku kök tōu yëëc tiḡ) tē cīn gāau. Tōḡ tueny tueny ke cuäny yenē tääc bēi tē mith piac dhëëth e kë ye cōol **Biliari Aterethiya (Biliary Atresia)**.

Thēm bī yök ye tääc cīt ḡō tōu ke meth Measuring how much jaundice the baby has

Athēm riem e tän bilirubin riemic nyuōoth. Bēi kök ke akīm ale kë ye kek luui ku ye tääu dēl mēnhdu köu bī tiḡ mēn ke athēm riem bī looi.

Athēm riem ye wīc bī looi bī nyuōoth na ye tuaany cuäny yen bīi yeen. Ye kän awīc thēm bī lon luui cuäny nyuōoth looi, ku tän **ebēn** ka tän cī **tekic** de bilirubin riemic.

Döt: Yän juëc ke bēi akīm yenē athëēm loi thīn ka lëu bikë bilirubin tōu riem ebēn them e ke tē na cī akīm thiëc athēm bī biäk cī tekic tōu riemic bī looi.

Kōc lui paan akīm ka bī athēm riem looi na:

- Tōu ka ril yiic lëu bikë tuōl cīt dhiēnh athör bei
- Tääc atōu nē nīn tueeḡ piir methic
- Tääc atōu ke cī dīt apei
- Tääc cī tōu kaam bäaric cī nīn ke thiër ku ḡuan waan.

Döc/nyëei tuaany Treatment

Tääc cī dīt nē nīn tueeḡ ke dherou ka cīe wīc bī wäl nyëei yeen gam. Gēm ka bī dek cīt piū kek ka piath. Lööm ka dek keek juëc e luui apiath tē mith piac dhiëëth, tääc e tuōl wēt lik ka dekke cīt piū nē ḡuōpic.

Tääc koor aye nyaai nē dhöl yenē mēnhduōn piac dhiëëth cī alanh ceḡ (cī yiëk kë yeen ḡel nyin) tē tōu many yeer riau-riau thar. Yen aye cōol **pototherapy –phototherapy** (lon döc yeer mac) ku ka lëu looi nē dhöl juëc ku cīn kēreec ye tuōl thīn. Yëër mac döc pototherapy e bilirubin tōu dēl köu thoor ku ye tääc cōl jël. Ye döc lon yeer kän alëu bī ceth ke mēnhdu cōl tōu ke köc köu. Bī ka ye mēnhdu ke dek juak yiic e dhöl lëu bī yenē kän nyaai. Bī meth cōl tōu akōlic ke cīn raan tiḡ meth **acie piath bī looi**, rin bī yen meth cōl nyop akōl.

Tē tääc cī dīt apei mēnhdu alëu bī tōu ke bī yiëk riem (waar) tē yenē riem meth waar riem yam bī bilirubin laak wei nē ḡuōpic.

Na le kë nyooth yeen ke tuaany cuäny tōu (ceth cī gōk, lēc col nyin, bilirubin cī lō nhial apei, ka nyooth lon cuäny cī lui apiath) ke meth abī yāth tē Ajuieer Tuaany ka Yëëc (Paediatric Gastroenterologist) tē cīn gāau.

Le ka ril yiic bī tuōl akōl kök ye tääc ke bēi? Are there any long-term problems from jaundice?

Nē yän juëc acīn k aril yiic ye lō tuōl nē akōl kök biōth dōm tääc tē mith. Mith piac dhiëëth tōu ke tääc cī lō nhial ka bīke piḡ yeke piḡ dhiil tiḡ kaam thok ebēn. Apiath bī ye kän jaamic ke akīmdu ka temerji lon ka mīdth kor. Tuōl riäk nyith ye tääc cī lō nhial bēi akoor apei rin yenē tän tōu tääc thīn aye yoi paan akīm nīn tueeḡ dhiëëth meth thīn ka baai nē nīn tueeḡ biōth lony paan akīm cök.

Döt:

- Na ḡot tääc ke cī jël tē cī nīn ke thiëër ku ḡuan thök, ke yīn tiḡ akīmdu ka paan akīm tōu tē rēer yīn thīn.
- Na cak mēn ke cək ke thīn kek ye tōḡ tueeḡ yen tääc cī ceḡ bēi, akīmdu ka paan akīm bikë nīim cīe mär nē ka kök alëu lëu bī yeen bēl cīt tuaany cuäny.
- Tän ceth ku lēc col nyin alëu bikë tän tuaany cuäny nyuōoth. Tē cīt kän apiath apei bī athēm riem looi bī tän bilirubin cī tekic ka cī mat tiḡ, ku athëēm bī tē luui cuäny thīn nyuōoth.